

Şübhelendim

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Şübhelendim ŞÜBHELENDIM

Kitabyň ady: «Nesilşalykdan bir melike. Sabiha» (“Hanedandan Bir Sultan Sabiha”).

Awtory Ipek Çalyşlar.

Kitaby elime aldym-da, awtorynyň terjimehalyna seretdim. Okan badyma kitaby elimiň tersi bilen zyňdym, mundan soň okarynam öýdemok.

Ipek Çalyşlar özüni tanadanda, durmuşynyň bir bölegini ýok saýýar! Ipek Erkerler bolan döwrüni, «Şapak» žurnalynda işländigini, bildirişini, legal däl durmuşyny we munuň üçin türmede ýatandygyny ýazanok. «Aydınlık» gazetinde işlän ýyllarynyňam üstünden atanak çekip, žurnalistlige TRT-de başlandygyny, soňra «Nokta» žurnalynda işländigini ýazýar...

Ipek Çalyşlaryň şahsy durmuşynda nämäni ýatlap, nämäni undasynyň gelýändigini hiç kime gyzykly däl. Emma:

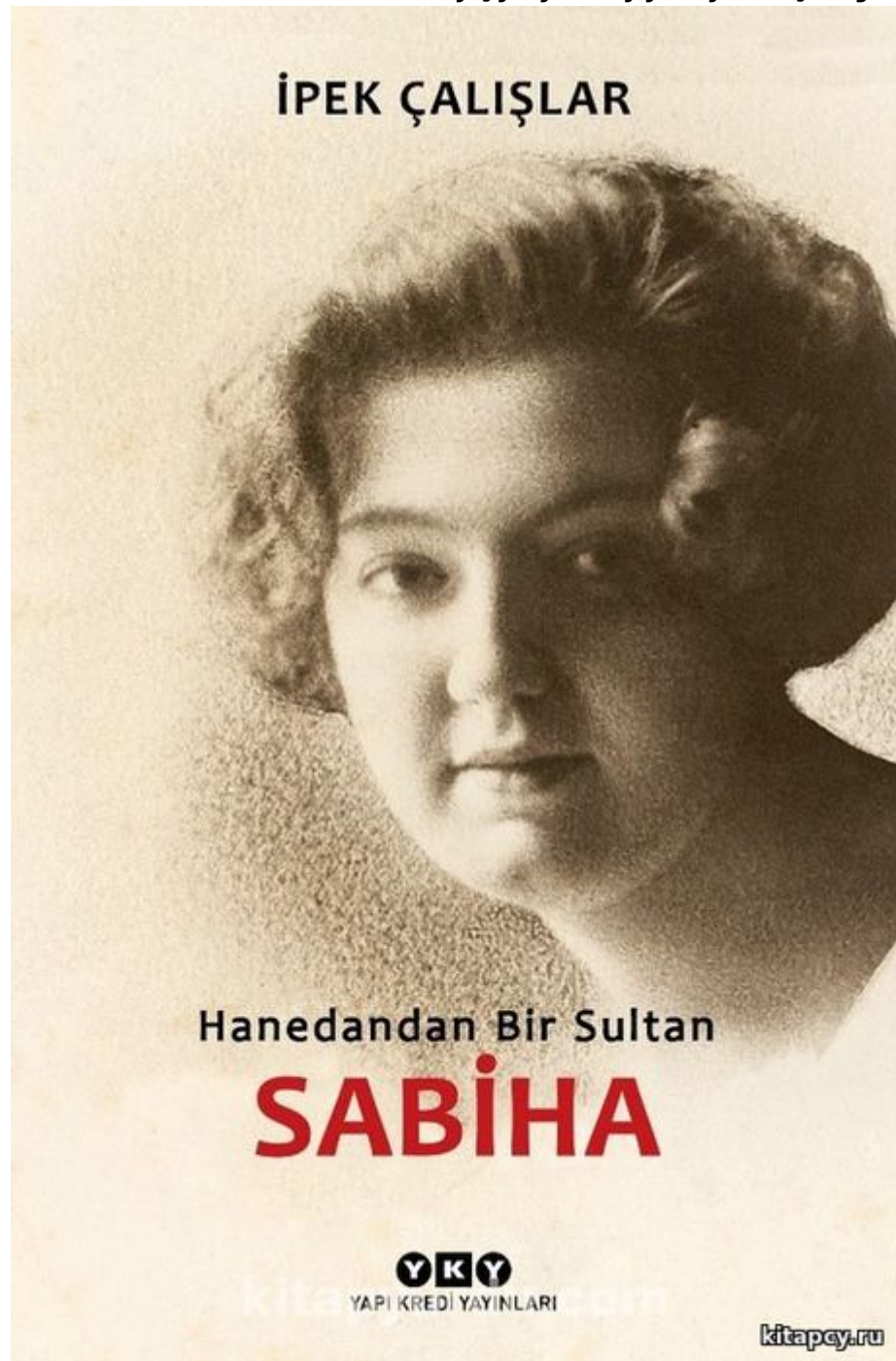
Geçmişini bukjak bolmak ýaly «etiki kesel» «12-nji sentýabr» döwlet agdarylyşygy we neoliberalizm şemaly bilen globalçylyga tarap gyşaran çepçilerde köp duşulýar!

Haýsy ideologik nukdaýnazaryň «dogrudygynyň» ýa-da «nädogrudygynyň» jedelini etjek bolamok, diňe geçen ýoluny

gömjek bolýanlaryň ýazýanlaryna ynanmaýaryn.

Ine... Ipek Çalyşlaryň şular ýaly «gömme» nysagy ýazan awtobiografiki kitabyna ynanmazçylyk etmegime, şübhelenmegime sebäp boldy: Obýektiw bolman, gaýtam syýasy garaýşyna gabat gelmeýäni ýok saýýarmy?

Hawa, häzir neoosmanlyçylyk syýasy düşünjesi öte ýoň boldy!

* * *

Žan-Pol Sartr geçen asyryň saýyrdyň intellektuallarynyň biridi. Onuň ýazan «Ýürekbulanjy» («Тоснота») romany ekzistensialistik çekişmäni gyzdyrdy.

Romanyň gahrymany, taryhçy Antuan Rokanten şeýle diýýär:

«Wakalary öz bolan gününde ýazmak has gowy bolýar. Gowy düşünmek üçin gündelik tutmaly. Ähmiýetsiz ýaly görünse-de, ownuk detallary, her gymyldy-hereketi gözden salmaly däl, hemmesini aýry-aýry kategoriýalara bölmeli. Şu stoly, köçäni, adamlary, çilim gutusyny nähili görýändigimi aýtmaly, çünki bu çalşyp durýan zat. Bu çalşygyň ugruny we özenini gowja kesgitlemeli bolýaryn. Meselem, syýa çüýşämiň içindäki karton gutyny elime alayyn. Gürrüň bermeli zadym şu: ony mundan öň nähili görýärdim, indi nähili görýärim?»

Adam öz gözýetimi we tejribesi bilen başgalardan tapawutlanyp we munuň bilniginde özgerip durýar. Bulam öz gezeginde bolup geýän wakalara, ideologiýa, taryha we başga zatlara tapawutly seretmegine sebäp bolýar.

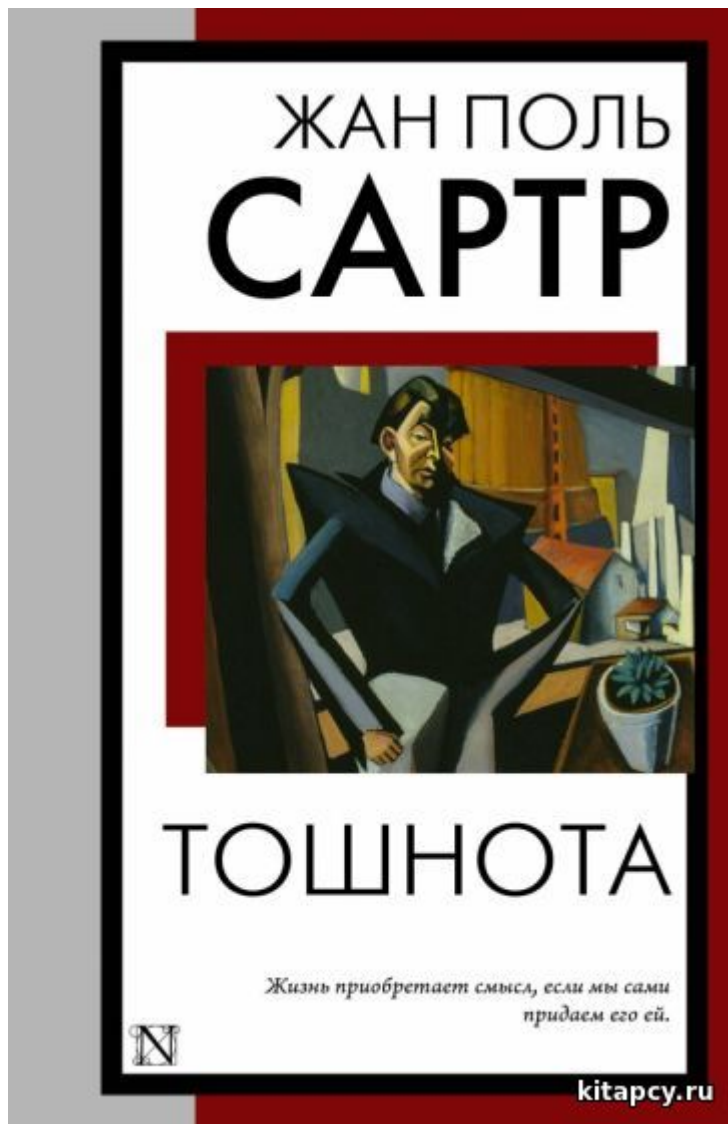
Ýagny (jemgyýetçilik durmuşynyň täsirindäki) raýatyň 20 ýaşyndaky dünýägaraýşy, pikurleri (jemgyýetçilik şertleriň üýtgemegi we beýlekiler biken) 40 ýaşynda bir bolman biler. Dialektiki materialistik pelsepäni inkär edip bilerismi?

Şeýle bolýan bolsa:

Yetmişin onlugyny bir gyra zyňan adam ýigrimi ýaşlaryndaky syýasy kimligini, işläň ýerlerini nädip gömjek bolýarka, nädip ýok hasaplap bilýärkä?

Eger şeýdýän bolsa, «aňy kütelişen» adamyň taryh tärlerini we toslaýan taryhy pikirlerini näderejede hakyky hasaplamak?

Meseläni şahsylaşdyrasym gelenok, onuň taryh ýazyjylygyna ünsüm çekdi... Taryh ýazma meselesi Lukian Samosatskiniň “Tarih nähili ýazylmaly?” eseriniň ýazylan II asyryndan bäri jedelleşip gelinýär...

* * *

Ýazan taryhy portretini götergilemegi, sensassion döredijiligi maksat edinen romanlaşdyrylan hekaýatçy taryhçylyk Türkiýede giňden ýaýrady.

Ýlmy taryhçylygam köp satyn alynýan kitaplaryň hataryna girmek üçin çaltlyk bilen düşünje dünýämizi dolap alan bu populýar medeniýete ýeňildi.

Taryh boş wagtyňy geçirmegiň güýmenjesine öwrüldi. Taryhçy mediýa fenomeni bolmagyň yşkyna düşürildi...

Hasam beteri:

Konýuktrual syýasy atmosfera eýermek üçin taryhy ýoýmakda gypynjam edilenok!

Döwlet-musulman däl etniki azlyklar gatnaşygy ýaly temada işlän «Taraф» gazetiniň žurnalisti Aýhan Aktary mysal bermesem bolmaýar:

Birinji jahan uruşynda Çanakkale söweşinde beýik gahrymançylyklar görkezen ýüzbaşy Torosýon hakda ýazdy! Ol söweşiň ykbalyny özgerden şolar ýaly gahrymanmyş, nähili «minnetdarlak hatlaryny» alanmyş we ş.m.

Ýogsam bolmasa, beýle adam ýokdy! Onuň ýazanlarynyň doly toslamadygy anyk resminamalar arkaly subut edildi.

Şuňa meňzeş ýoldan ýöräp taryhy täzedan gurjak bolýan, hakykaty çüýrediji gaty köp taryhçysumak ýazyjy bar. Başymyzda betar uly ahlak problemasy bar.

Şuny ýatdan çykarmaň:

Her ylmy iş, her eser awtorynyň şahsyýetini görkezýändir.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 26.01.2024 ý. Publisistika